

Sosialisaatioprosessi historiallisessa viitekehyksessä – mikrohistoriallisen tutkimuksen avaamia näkökulmia kouluhistoriaan 1910–1930-luvun Keuruulla

ARTIKKELINI PERUSTUU VÄITÖSTUTKIMUKSEENI: *NUORI ILMARI Vaissi – kasvun ja kehityksen vuodet suomalaisessa talonpoikaisyhteisössä vuosina 1910–1936.* (Pousi 2003.) Tämän henkilöhistoriallisen tutkimuksen päätavoite oli selvittää, millainen oli Ilmari Vaissin kasvamisen prosessi suomalaisessa talonpoikaisyhteisössä vuosina 1910–1939 tarkastelemalla perhettä, vertaisryhmiä, koulua, työtä, yhteisöä ja kulttuurista uskomusjärjestelmää sosialisaation lähteenä. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana sosialisaatioprosessin analysoinnissa käytettiin Jeffrey Arnettin teoriaa kapeasta ja avarasta sosialisaatiosta tarkoituksena kytkeä tutkittavan sosialisaatioprosessi kulttuuriseen kontekstiinsä. Sosialisaatiolla tarkoitetaan tässä sitä prosessia, jossa ihmiset hankkivat sen sosiaalisen maailman eli kulttuurin käyttäytymistavat ja uskomukset, jossa he elävät.

Tässä artikkelissani tarkastelen erityisesti kylän kansakoulun opettajaa Frans Silvoa poikkeuksellisena opettajana ja raittiusseura Kipinää ja Haapamäen yhteiskoulun toverikuntaa avaran sosialisaation kasvuympäristöinä. Lopuksi pohdin avaran ja kapean sosialisaatiokulttuurin hyviä ja huonoja puolia, esittelen lyhyesti Ilmari Vaissin kasvamisen prosessia näiden molempien hyvänä yhdistelmänä ja pohdin, mitä sosialisaatioprosessin tarkastelu historiallisessa kontekstissa voisi antaa nykypäivän kasvattajalle.

Väitöstutkimukselleni tutkimukselle muodosti taustan tutkimus, jossa selvitettiin Keuruun koululaitoksen kehittymistä viime vuosisadan

lopulla ja tämän vuosisadan alkuvuosikymmeninä. (Pousi 1988.) Erityisesti seurattiin kansakoululaitoksen kehittymistä Keuruulla ja Riihoskylällä. Tutkimus käsitteli koulun syntyyn ja sijaintiin vaikuttaneita tekijöitä, koulun toimintaa ja sen yhteyksiä ympäröivään kyläyhteisöön. Väitöstutkimukseni lähdeaineiston muodostavat Keuruun kuntakokousten, kunnanvaltuuston, koulujen johtokuntien pöytäkirjat, opetussuunnitelmat ja vuosikertomukset, Haapamäen maimiesseuran kokouspöytäkirjat, Haapamäen suojeluskunnan vuosikertomukset ja esikunnan pöytäkirjat.¹ Keskeinen lähdeaineisto on Ilmari Vaissin yksityisarkisto ja hänen henkilökohtaiset haastattelunsa.

Maailma hiekanjyvässä

MIKROHISTORIOITSIJAN TAVOITTEENA on osoittaa maailma hiekanjyvässä, on Peter Burke hiljattain ilmaissut asian (Heikkinen 1993, 41.) Kun historian tutkimuksen valtaenemmistö keskittyy niin sanottuun valtaapitävien historiaan, on mikrohistorian kohteena arkipäivä, tavallinen ihminen ja tavallisen kansan elämä. Toisaalta myös tilastollisessa historian tutkimuksessa on tutkittu tavallisen rahvaan historiaa, mutta näissä tutkimusmetodeissa alemmat yhteiskuntaluokat jäävät kasvottomiksi tutkimuksen tuottaessa tilastoja keskimääräisistä lapsiluvuista, perhekoosta ja avioitumisiästä. Tässä tutkimuksessa etsitään uusia asioita, rakenteita ja toimintatapoja. Tavoitteena on arjen selviytymiskeinojen konstruointi. Oleellista on, että tavallista kansaa ei nähdä homogeenisena massana eikä staattisena ilmiönä, vuosisadasta toiseen paikallaan ja vanhoissa tavoissaan pysytelleenä rahvaana. Kansan moniaineksisuus, muuttuvuus ja selviytymiskeinojen kekseliäisyys on keskeinen tekijä. Mikrohistorioitsija ei tutki jotakin kylää tai perhettä sen itsensä vuoksi. Hän tarkentaa näkökulmaansa yksityiskohtiin, jotta saisi niiden kautta näkymiä laajempiin kokonaisuuksiin. Tutkiessaan pientä, hän tavoittelee suurta. (Peltonen 1999, 55.) Mikrohistoria yhdistää mikroskooppisen ja teleskooppisen asenteen. "Kovien aineistojen sosiologia" on viime vuosina joutunut antamaan tilaa keskustelulle pehmeistä lähestymistavoista. Osana tätä "humanistista sosiologiaa" nähdään myös juuri elämänhistoriallinen tutkimus. Siinä tutkitaan ihmistä niin, että otetaan huomioon inhimillinen subjektiivisuus, luovuus ja kokemukset.

Biografinen tutkimus on varsin tuottelias alue. Tosin hyvin usein biografioissa tutkimuksen kohteena oleva henkilö nähdään pikemminkin yhtenä poliittisen tai kulttuurielämän toimijana kuin inhimillisiin kokemuksiin kykenevänä yksilönä. Väitöstutkimuksessani oli kysymys yksilön ja yhteiskunnan välisestä suhteesta, jossa myös inhimilliset kokemukset otettiin huomioon. (Heikkilä 1984, 51, 52, 56)

Mikrohistoriassa kansan moniaineksisuus, muuttuvuus ja selviytymiskeinojen kekseliäisyys on keskeinen tekijä. Passiivisuudessaan ja muuttumattomuudessaan tyhjä kansa -käsite pyritään täyttämään tietoisilla toimijoilla. (Valkeapää 2002, 2.) Tutkimuksessani selvitin myös, miten tutkittava asennoitui ja ajatteli, miten hän löysi paikansa sukupolvien ketjussa. Mikrohistoria on tärkeätä juuri yksilön identiteetin kannalta, ja sillä on näin terapeutista merkitystä etsittäessä vastausta kysymyksiin oman minän paikasta sukupolvien saattossa ja yhteisössä. Tommila vetoaa: "Kansan on ymmärrettävä omaa historiaansa, siitä on tehtävä voima kansakunnan toiminnassa". (HS 21.9.1994; Tommila 1994.) Historiantutkimus arvostaa taas ihmistä.

Mikrohistoria yhdistää mikroskooppisen ja teleskooppisen asenteen. Mikrotason ajallinen aspekti on lyhytkestoisuus. Mikrohistoria keskittyy suhteellisen suppeaan lähdeaineistoon, mikä mahdollistaa sen tarkan käsittelyn. Mikrohistorioitsijoiden mielestä on tutkimuksellisesti mielekkäämpää keskittyä tarkemmin rajoitettuun lähdemateriaaliin, kun laatia suuresta määrästä tilastoja. Perusajatus on se, että tutkiessaan aiheita mikroskooppisen tarkasti mikrohistorioitsija saattaa havaita asioita, jotka muuten jäisivät huomaamatta. Samalla kuitenkin mikrohistoria pyrkii näkemään laajatin aihepiirit, joiden osaksi yksityiskohtat nivoutuvat. Mikrohistorioitsijat eivät siis itse asiassa ole metsästävässä ainoastaan pieniä yksityiskohtia ja askarteale ainoastaan pienten yksityiskohtien parissa, vaan he pyrkivät näkemään nämä pienet detaljit osana suurempaa kokonaisuutta, merkityksettöminä paloina palapeliä, jotka kenties muu historiankirjoitus on jättänyt tutkimatta. Mikrohistoria siis keskittyy lähestymistavassaan yksityiskohtien tarkkaavaiseen tutkimukseen, toiveikkaana löytämään

jotakin sellaista, mitä perinteinen historian tutkimus ei ole havainnut. Näiden yksityiskohtien tutkimisessa mikrohistoriallinen tutkimus käyttää metodeja muista tieteenaloista, kuten antropologiasta ja psykologiasta. (Pitkä 2002, 2–4)

Mikroskooppisessa ympäristössä saavutettuja tuloksia ei voida automaattisesti siirtää makroskooppiseen ympäristöön ja päinvastoin. Tämä heterogeenisuus on samaan aikaan mikrohistorian suurin vaikeus ja suurin potentiaalinen voimavara. (Cinzburg 1996, 193–194.) Cinzburg itse puhuu, miten makro- ja mikrohistorian välillä on jatkuva edestakainen liike mikroskoopista teleskooppiin ja takaisin. Mikroskooppinen tarkastelukulma ei kuitenkaan merkitse, että tutkimuskohde on kooltaan pieni. Mikroskoopilla voidaan yhtä hyvin tutkia hyttystä kuin elefantin kylkeä. (Cinzburg 1996, 186.) Kun tarkennetaan näkökulmaa, saadaan uudenlaista tietoa, jonka avulla kokonaisuutta koskeva tulkinta syvenee ja laajenee. Etsitään johtolankoja ja yksityiskohtia, joita tutkimalla ja analysoimalla käsityksemme menneestä tarkentuu ja monipuolistuu. Historioitsija työ vertautuu salapoliisin työhön: pienet ja mitättömältä tuntuva yksityiskohdat johdattavat tutkijan ratkaisun äärelle. Johtolankojen lisäksi tutkija etsii anomaliaita, poikkeuksia, sillä ne kertovat myös tyypillisyydestä.

Uudet tarinat ovat muuttaneet lähteiden ryhmittelyä luotettaviin ja epäluotettaviin lähteisiin. Aiemmin esimerkiksi päiväkirjat ja kirjeet, suullinen perimätieto, muistelmat luokiteltiin epäluotettaviksi lähteiksi niiden subjektiivisuuden takia. Ennalta määrätyn luotettava–epäluotettava–dikotomian sijasta tärkeämpää on ottaa huomioon, minkälaisiin kysymyksiin lähteen avulla on mahdollista vastata. Tällaista hyvin perusteellista lähdeanalyysia kutsutaan lähteiden lähiluvuksi. Lähteiden lähiluku mikrohistoriassa on tärkeämpää kuin lähteiden määrä. (Nieminen 2003, 20)

Artikkelissani esittelen kyläkunnan kansakoulunopettajan, Frans Silvon, poikkeuksena. Hänen toimintansa talonpoikaiskylässä vuoden 1918 sodan aikana ja sen jälkimainingeissa ansaitsee tulla kerrotuksi.

Frans Silvo – poikkeuksellinen opettaja

FRANS SILVO tuli vuonna 1907 opettajaksi kansakouluun talonpoikaiskylään. Kylä muodostui kuudesta, samoilla suvuilla 200–400 vuotta olleista kantatiloista ja niistä syntyneistä pienemmistä tiloista. Kantatilojen isännät olivat onnekkaasti ajaneet kansakoulun perustamista kylään. Vuonna 1903 kuntakokouksessa tehtiinkin päätös Keuruunkylän Riihosen koulun aloittamisesta syksyllä 1903, jos sopivat huoneet tähän tarkoitukseen löytyvät.² Rahaa omaan koulurakennukseen ei ollut, joten koulu aloitti toimintansa Riihosen tilalla, kunnes oma koulurakennus saatiin vuonna 1907. Koulun saaminen näin varhaisessa vaiheessa näin pieneen kylään ei ollut itsestään selvää. (Halila 1980, 167; Vihola 1983, 355.) Koulupaikan ratkaisi sopivien tilojen löytyminen alkuun Riihosen tilalta. Koulu aloitti toimintansa tilan toisessa päärakennuksessa. Oma koulurakennus saatiin ja koulutontin lahjoittaminen saman tilan mailta, jonne oma koulurakennus valmistui vuonna 1907. Ensimmäisen johtokunnan jäsenet olivat kylän kantataloista:

talolliset	emännät
Oskari Peräinen	Hulda Peräinen
Juho Riihonen	Maria Vaissi.
Einari Moijanen	

Seuraavana vuonna myös Eemeli Vaissi.³

Silvon koulussa vallitsi ilmapiiri, jota sävytti vakavan uskonnollinen henki, ehdottoman raittiuden ja siveellisen kurin vaatimus. Vakavan uskonnollinen henki tarkoitti sitä, että opettaja Silvo pyrki uskonnollisen herätyksen aikaansaamiseen niin koulussa kuin sen ulkopuolella. Tämä tarkoitti sitä, että varsinaisen koulutyön ulkopuolella koululla alettiin järjestää uskonnollisia tilaisuuksia. Koulun johtokunta ei puuttunut asiaan. Myös johtokunnan jäsen Oskari Peräinen järjesti uskonnollisia tilaisuuksia kylällä.⁴ Vierailijoina koululla oli näissä tilaisuuskissa edustajia Lähetysseurasta, Sisälähetysseurasta, Kristillisestä työläisnuorisoliitosta ja Kristillisestä työväenliitosta. Näiden tilaisuuksien lisäksi puhujia vieraili Kotikasvatusyhdistyksestä ja Raittiuden Ystävistä.⁵ Silvo oli suorittanut saarnatutkinnon. Koululla pidettiin jouluaamuisin joulukirkko, jossa saarnan piti opettaja.

Kirkkomatka oli pitkä, tiet auraamattomat, kyläläisten oli helpompaa saapua koululle. Näin tapahtui yli kymmenen vuotta. Jouluaamuina koululla oli tungokseen asti väkeä.

Nuori opettaja oli voimakas kristitty ja fanaattinen raittiustyön tekijä ehdottoman raittiuden ja kieltolain merkeissä, jopa niin, että hänen oli “vaikea aluksi sopeutua tavallisten ihmisten joukkoon”.⁶ (S-KSan 4.10.1979/111). Vaikka hänen tinkimättömät mielipiteensä herättivät kiistelyä kyläläisten keskuudessa, ei kukaan voinut väittää etteikö hänen työllään ollut rakentavaa merkitystä “mustien pilvien poistamisessa sivistyksen vainoilta”, kuten hän itse asian mielellään ilmaisi, muodossa tai toisessa lause oli ollut hänen jokaisessa esiintymisessään.

Oppilaat edustivat koko kylän väestörakennetta ja edustivat eri yhteiskunnallisia näkemyksiä. Useimpien vanhempien ammatit liittyivät maatalouteen. Vanhempien ammatteja olivat: torppari, itsellinen, työmies, vuokraaja, suutari, renki, maanviljelijä, suurviljelijä, rautateiden palveluksessa, päivätyöläinen, rautaseppä, karjakko, kivityömies, kauppias, seppä, opettaja, mäkitupalainen, puuseppä ja koneenkäyttäjät. Tämä antaa kuvan talonpoikaisyhteisön monipuolisesta rakenteesta. Talollisten lapsia tästä määrästä oli näinä vuosina viidestä seitsemään. Muiden ammattien harjoittajien määrä oli suurin piirtein sama. Muu osa oli torpparien ja tilattoman työväestön lapsia.⁷ Suuri ryhmä oli sähkölaitoksen palveluksessa. Laitosta rakennettiin juuri parhaillaan kesällä 1918. Kanavan kaivamisessa ja koneiden asentajina oli ammattitaitoista työväkeä, jotka muuttivat kylälle asumaan. Monet heistä jäivät pysyvästi.

Vuoden 1918 tilanne muutti asetelmaa kylällä. Opettajan välit kantalajien isännistä ja emännistä muodostuneeseen johtokuntaan päin hiukan viilenivät. Ainakin taloissa näin tulkittiin. Opettaja asetui selkeästi työväen puolelle. Markku Riihosen mukaan Silvo tuli muun muassa Riihosen pellolle “agiteeraamaan” työväkeä kiireisimpinä työpäivinä elonkorjuu-aikaan työpäivän päättymisestä.⁸ Rantalan tutkimusten mukaan Silvon käyttäytyminen oli poikkeuksellista. Opet-

tajat yleisesti omaksuivat yhteiskunnallisen asemansa mukaisen poliittisen roolin. Usein paikkakunnan poliittinen eliitti edellytti opettajan ottavan osaa muun muassa suojeluskuntien toimintaan. (Rantala 2000, 132.) Silvo oli pasifisti eikä voinut hyväksyä sotilaallista toimintaa. Kun vuoden 1918 sodan aikana harjoiteltiin sulkeisjärjestystä ja kivääriotteita, Silvo ei suostunut ottamaan kivääriä käteensä, vaan teki kivääriotteet seipäällä, mikä herätti ympäristössä pilkkaa ja nörkästystäkin. Kylällä nähtiin työväen oleellinen merkitys maataloudessa ja heidän elinoloihinsa kiinnitettiin huomiota. Opettaja oli itse maatilalla, joka kävi aina tekemässä kesälomillaan töitä kotonaan Vesilahdella. Vesilahdella oli keväällä 1917 huomattavia maatalouslakkoja. (Apunen 1993, 198.) Nämä saattoivat vaikuttaa hänen näkemyksiinsä. Maanviljelijän poikana hän pystyi katsomaan asioita molempien osapuolten näkökulmasta. Opettajan työ koko kyläkunnan parhaaksi oli jo siinä vaiheessa niin merkittävää ja tunnustettua, että poliittinenkin⁹ toiminta hyväksyttiin hiljaisesti. Torpparit ja työväestö kokivat hänet luotettavana puolestapuhujana. (Kurvinen 1947, 436.) Lukuvuoden 1917–18 opettaja oli tehtävästään virkavapaana kotikasvatusyhdistyksen matkapuhujana. Sotatoimien alettua hän palasi kotiin rintamalinjan läpi. Hänet oli pidätetty mutta vapautettu, kun hän sanoi aikovansa palvella aseettomana. Hän toimi sodan aikana Keuruulla esikunnan tuomarin kirjurina valkoisten puolella.¹⁰

Kansakoulun johtokunta sodan jälkeisen demokratisoitumisen näyttämönä

VARSINAISET UUDEN kunnallislain mukaiset kunnallisvaalit valtuuston valitsemiseksi Keuruulla pidettiin 4.12.1918. Valittavana oli ehdokkaita neljältä listalta, joista kolme oli keskenään vaaliliitossa. Näin todellisia ryhmittymiä oli kaksi, joista toinen edusti sosialisteja ja toinen porvareita. Yhteensä 27 valtuustopaikkaa jakautui sosialistien hyväksi 17–10. Näin Keuruun ensimmäisestä kunnavaltuustosta tuli selvästi vasemmistoenemmistöinen, mikä on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon kunnan sosiaalinen rakenne. Näin siirtyminen vanhasta kunnallishallinnosta uuteen merkitsi Keuruulla suurta muutosta vallinneeseen tilanteeseen. Talollinen Eemeli

Vaissi, oli ehdokkaana valtuustoon ja hänet valittiin porvarien vaalilistalta. Hänen lisäksi Riihoskylältä valittiin valtuustoon torppari Asarias Joenniemi sosialistien vaalilistalta.¹¹ Riihoskylällä kunnallishallinnon demokratisoituminen näkyi erityisesti kansakoulun kohdalla. Johtokunta esitti erovuoroisia talollisia Eemeli Vaissia ja johtokunnan pitkäaikaista puheenjohtajaa Oskari Peräistä valittavaksi uudelleen, mutta he saivat jättää paikkansa.¹² Heidän tilalleen valittiin torppari Matti Siltasalmi ja pientilan emäntä Lyydi Peräjärvi ja heidän jälkeensä myös muita pientilojen edustajia. Johtokuntaan jäivät talollinen Juho Riihonen varapuheenjohtaja, "Riihosen kansakoulun isä" ja talollinen Einari Moijanen, taloudenhoitaja.¹³

Raittiusseura Kipinä koko kylän seura

OPETTAJA SILVO järjesti koululla erilaista vapaa-ajan toimintaa entisille ja varsinaisille oppilaille aluksi oppilasliiton puitteissa. Tämä toiminta sai vakiintuneen muodon Riihoskylän raittiusseura Kipinän perustamisena vuonna 1925. Kuten yleensäkin Suomen kansalaisjärjestöissä niin myös Kipinässä harjoitettu toiminta oli monipuolista ja eriytymätöntä.¹⁴ Kipinän perustamisen jälkeen kaikki koululla tapahtunut harrastustoiminta oli raittiusseura Kipinän toimintaa. Toiminta sisälsi raittiusjuhlia, opintokerhotyötä, myyjäisiä, juhlia, retkiä, kuorotoimintaa ja järjestökoulutusta. Toiminta oli vilkasta, sitä osoittaa se että seuran täyttyessä kymmenen vuotta, sen toimintaa esiteltiin Kylväjä-lehdessä. Lehdessä oli esitelty tähän asti vain kaupungeissa toimivia yhdistyksiä. Nyt tahdottiin ensimmäistä kertaa antaa mahdollisuus maaseutuseuran esittelylle. Toimittaja oli ihmeissään muun muassa siitä, että voimistelu kuului seuran ohjelmaan. Kukin opintokerholainen vuorollaan toimi puheenjohtajana, sihteerinä, laulun ja voimistelunohjaajana. Seuran ohjelmassa oli säännöllisin väliajoin raittiusjuhlia, joissa oli ohjelmaa ja tarjoilua. (Kylväjä 28.3.1935/3.) Syksyllä oli syysjuhla ja joulun alla pikkujoulu puuroineen, Tapaninpäivänä joulujuhla myyjäisineen, laskiais-kisat hiihtokilpaluineen. Raittiusjuhlien ohjelmassa oli Kipinän oman mieskuoron esityksiä. Tämän lisäksi lausuntaa, puheita ja esitelmää. Esitelmää pitivät vuorotellen seuran jäsenet. Opettaja Silvo oli itse fanaattinen raittiustaistelija, joka tämän vuoksi sai myös pal-

jon vastustusta. Alkoholin käyttö oli kylällä ollut varsin yleistä ja tarvittiin todella kovaa työtä sen kuriin saamiseksi.

Liikuntaharrastus ei seurassa rajoittunut voimisteluun. (Kylväjä 28.3.1935/3.) Vaikuttaakin siltä, että raittiusyhdistys Kipinä on enemmänkin ollut urheiluseura, jonka kasvatit menestyivät hyvin kansallisella tasolla. Se, että Vihola mainitsee Riihoskylän Kipinän kyläurheiluseurojen joukossa pitäjässä, kertoo, että urheilulla oli Kipinän toiminnassa erittäin keskeinen sija. (Vihola 1986, 472.) Aina-kin kysymyksessä on ollut niin sanottu alaosastoseura, vaikka Kipinä ei muodollisesti ollutkaan jakautunut alaosastoihin. Harrastettiinhan urheilua tuohon aikaan hyvin paljon muissa kansalaisjärjestöissä. Tällä liikuntakulttuurin organisoitumistavalla oli oma varsin merkittävä tehtävänsä kansakunnan syntyprosessissa. Varsinaisten urheiluseurojen rinnalla muut kansalaisjärjestöt ottivat ohjelmaansa liikunnan ja perustivat runsaasti voimistelu- ja urheiluseuroja alaosastoihin. Ensin vapaapalokunnat, sitten nuoriso- ja raittiusseurat ja sitten myös työväenyhdistykset toimivat aktiivisesti liikuntakulttuurin alueella. Hentilän mukaan liikuntakulttuurin leviämisessä varsinkin talonpoikais- ja työväestön keskuuteen muilla kansalaisjärjestöillä näyttää olleen Suomessa jopa ratkaiseva merkitys. Erittäin käyttökelpoinen alaosastoseura oli maalaiskylässä, jossa urheilu niveltä osaksi laajaa kokonaisuutta. Raittiusyhdistys Kipinä tarjosi maaseutukylässä kehyksen, johon urheilu luontevasti nivoutui osaksi. Papit, opettajat ja muut kansanvalistajat onnistuivat tehtävässään erinomaisesti: he kykenivät tekemään urheilusta hyväksytyyn ”hyvän elämänarvon” ja kohottamaan sen raittius ja sivistysuskon rinnalle. (Hentilä 1987b, 218, 219; Hentilä 1992c, 136)

Raittiusseura Kipinä edusti avaran sosialisoinnin kulttuuria. Urheiluvien poikien kannalta katsottuna syy urheiluun omalla koululla oli pitkälle myös käytännöllinen. Pojat halusivat harjoitella ja Kipinä takasi lähellä olevat harjoituspaikat oppikoulussa urheilunostuksen saaneille pojille. Harjoituspaikat rakennettiin oikean urheilukentän mallin mukaan. Opettaja Silvo puolestaan antoi pojille vapaat kädet

käynnistää urheiluharjoitukset koululla ja johtaa harjoituksia. Urheilusta muodostui tekijä, joka kokosi kylän väkeä yhteen. Urheilutoimintaan liittyivät oleellisena osana seuran juhlatilaisuudet. Usein päivällä oli urheilukilpailut ja illalla juhlat. Pesäpalloa pelattiin etenkin juhannuksena. Juhlien keskeinen tekijä oli urheilu. Urheilu tarjosi onnistumisen elämyksiä ja vastapainoa arkiseen työhön. Urheilu sopi yhteen voimaa vaativan maataloustyön kanssa. Urheilusta oli hyötyä arkiseen työhön ja työnteosta taas hyötyä urheiluun. Urheilu oli jopa päivittäistä.¹⁵

Opettaja työväen puolella

HEINOSEN MUKAAN Silvon elämä vielä 1930-luvulla seisoj kolmen tukipilarin varassa. Hän oli sisäistänyt kolme perusarvoa syvän uskonnollisuuden, työväenaatteen ja raittiusaatteen. Kaikkia näitä hän ajoi lieväällä kiihkomielisyydellä ja ehdottomalla peräänantamattomuudella. Hänet tunnettiin laajalti jonkinlaisena "eräkylän profeetana" Silvo oli ehdoton pasifisti. Kun kansalaissodan aikana harjoiteltiin sulkeisjärjestystä ja kivääriotteita, Silvo ei ollut suostunut ottamaan kivääriä käteensä, vaan teki kivääriotteet seipäällä, mikä herätti ympäristössä pilkkaa ja närkästystäkin. Kyläläiset sen sijaan olivat maanpuolustushenkisiä. Koulussa Silvo saattoi rajoituksitta tähdentää uskonnollisuutta ja raittiuden merkitystä, mutta ei opettanut puoluepolitiikkaa. Koulutyön ulkopuolella hän Heinosen mukaan "julisti jokseenkin vahvalla uskonkiihkolla sosiaalidemokratiaa herättäen paheksumista porvarillisesti ajattelevissa kyläläisissä".¹⁶

Kyläläisten kokoajana hän teki merkittävää työtä. Koulun juhlien, raittiusjuhlien ja muun muassa joulujuhlan ohjelmaa harjoiteltiin viikkokausia. Juhla kokosi yhteen talolliset ja mökkiläiset. (Heinonen 1989, 1983, 8–89.) "*Juhlaan tulivat talolliset aina hevosilla. Koulun aidan vieressä oli juhlaistana monia hevosia rouskutellessa kaurapussista syötävää tai hamuamassa heinäkasaa, joka oli levitetty niiden eteen. Juhla kokosi yhteen talolliset ja mökkiläiset ja lapsikin saattoi aistia todellisen hyvän mielen täyttävän tuon pienen luokkahuoneen, jossa juhlaa vietettiin.*"

Poikkeuksetta koko kylän väki saapui koululle ja yhä uudestaan, vuosikymmenten ajan. Ilmari Vaissin mukaan, kun koululle kokoonnuttiin vapaa-aikana, tapahtui se aina samojen periaatteiden hengessä kuin varsinainen opetuskin. "Uskonto¹⁷ oli numero yksi, joskin tasaantuneena alkuvuosien linjasta. Raittius oli numero kaksi ja siinä asiassa ei ollut mitään oikotietä. Siveellinen ryhti oli kolmantena, eikä siinäkään ollut mitään tinkimistä." Mukaan tulivat osuustoiminta 1920- ja politiikka 1930-luvulla. Molemmat viimemainitut yhtä ehdottomina kuin ensin mainitutkin. Silvon ehdottomuus herätti vastustusta, mutta Ilmari Vaissin mukaan se vain lisäsi opettajan uskoa asiaansa. Voimakkaasti kehittyvässä maatalouspitäjässä oli paljon tehtäviä opettajankoulutuksen saaneelle henkilölle ja Silvo oli valmis tarttumaan niihin. Aluksi hän tuli mukaan osuustoimintaan ja oli osuuskauppojen hallitusten jäsenenä ja muutaman vuoden myös Haapamäen osuuskaupan johtokunnan jäsenenä. (Kurvinen 1947, 436; S-KSan 4.10.1979/111.) Kyläläiset arvostivat Frans Silvon sitkeyttä niissä tehtävissä, jotka tämä otti hoitaakseen. Kun hänestä kaksikymmentäluvulla tuli Moijas- ja Riihoskylän osuuskassanhoidtaja, konttori siirtyi koululle. Hänellä oli 1930-luvulla myös vastaanottopäivät myös viikoittain Haapamäellä, Kolhossa ja Kolkissa. Silvolla oli kylliksi tarmoa kulkea nämä lähes peninkulman välimatkat pyörällä ja potkukelkalla säästä riippumatta, kellontarkasti kesällä ja talvella. Talvella teitä ei juuri aurattu, vaan Silvo ajoi polkupyörällä hevosen kaviouraa pitkin, jota toiset eivät edes uskaltaneet yrittää. "Sitkeällä toiminnallaan hän loi perustan sille kehitykselle, joka tapahtui kun osuuskassa sijoitettiin Haapamäelle ja muuttui Haapamäen seudun osuuskassaksi. Silvo oli äärimmäisen kiintynyt työhönsä eikä hän ymmärtänyt Haapamäelle siirtymisen merkitystä, vaan valitettavasti jäi syrjään." (S-KSan 4.10.1979/11.) Tämä katkelma osoittaa, että kaikesta huolimatta Ilmari arvosti opettajaa arvostettiin hyvin paljon, nimenomaan hänen tarkkuuttaan ja ahkeruuttaan.

Kotikylän ulkopuolella Silvo toimi Keuruun opettajajhdistyksen puheenjohtajana ja seurakunnallisissa luottamustoimissa kirkkovaltuustossa ja kirkkoneuvostossa. Mukaan tuli 1930-luvulla poliittinen

toiminta työväenyhdistyksen johtokunnassa, Pienviljelijäosaston rahastonhoitajana, Pienviljelijäosastojen Keuruun keskusjärjestön puheenjohtajana. Lisäksi hän toimi kouluvaliokunnan ja kansakoululautakunnan puheenjohtajana. Voimakas poliittinen toiminta hyväksyttiin ajan mittaan kylällä kaikessa hiljaisuudessa. Kun hänet 1937 valittiin Keuruun kunnanvaltuustoon nähtiin, että asiasta saattaa olla hyötyä sekä kylälle, että koululle.¹⁸ Kaiken kaikkiaan työväenliikkeen suhde kouluun oli monimutkainen. Silvon tapa toimia pienessä maaseutukylässä ja myöhemmin laajemmin koko pitäjässä ei ollut koko maata ajatellen kaikkein tavanomaisimpia. Koululaitos ja työväenliike tarjosivat tämän vuosisadan alussa varsinkin maaseudulla uudenlaista, systemaattista maailmankuvaa. Rantalan mukaan työväenliikkeestä tuli kansakoulun ideologinen kilpailija, koska opettajat edustivat porvarillisia arvoja. Kansakouluissa opetettiin paljon uskontoa ja opettajien maailmankatsomus oli kristillinen, mikä etäännytti työväenliikettä koulusta. Työväenluokka vierasti koulua, koska opettajat edustivat oikeistolaista, kristillistä ja isänmaallista ajattelutapaa. Mutta työväenliikkeen johto katsoi koulutuksen olevan tärkeää. Se pyrki demokratisoimaan yhteiskuntaa vaatimalla kansakoulua kaikille yhteiseksi pohjakouluksi. Työväestö suhtautui aluksi epäröiden kouluuun, koska lapsen kouluttaminen tiesi tulojen vähenemistä perheestä. Osalla työväestöä oli kova halu kouluttaa lapsiaan, mutta he vierastivat virallisen koululaitoksen arvoja.

Työväenhenkisiä opettajia oli Suomessa vähän. Tämä huomattiin, kun heitä yritettiin löytää sellaisiin kuntiin, missä työväenliikkeellä oli valtuustossa enemmistö. Sdp:n puoluetoimistolla oli vaikeuksia löytää sellaisia opettajia, joita se olisi suositellut. Osa kansakoulunopettajista kuului 1900-luvun alussa sosiaalidemokraattiseen puolueeseen tai kannatti muuten työväenliikkeen vaatimuksia. Kansalais sodan jälkeen punaisten puolella olleita opettajia vangittiin ja he pakenivat Venäjälle. Suomen Kansakoulunopettajain Liiton keskushallitus vaati paikallisyhdistyksiään erottamaan punaisten puolella olevat jäsenensä, ja monella paikkakunnalla työväestöä lähellä olevat opettajat korvattiin suojeluskuntalaisilla. Kansalaissodan jälkeen opettajia pidettiin porvarillisen yhteiskunnan edustajina, ja monien

vanhempien mielestä työväenluokan lapset eivät saaneet koulussa tasaapuolista kohtelua. Sodan voittaneet taas yrittivät saada kansan yhtenäiseksi. Koulun tehtävänä oli kasvattaa hävinneen osapuolen lapsia yhteisiin arvoihin. (Rantala 1997, 27–30)

Rantalan mukaan opettajat olivat omaksuneet kansallisuusliikkeen ajatuksen kansakunnan yhtenäistämisestä ja valtion voimistamisesta. Opettajat samastivat itsensä kansakunnan rakentajiksi ja kavahtivat kansallista eheyttä rikkovia aatteita. Kansakoulunopettajien rooli valtion kansalaisten kasvattajana korostui itsenäisen Suomen rakennusvaiheessa. Opettajien piti olla uskollisia esivallalle, maineeltaan nuhteettomia, ahkeria ja hurskaita. Opettajavalikoinnilla varmistettiin tulevien opettajien sopivuus esikuviksi ja seminaarikasvatuksella vahvistettiin heidän kuuliaisuuttaan. Kansakoulunopettajat olivat poliittisesti merkittäviä vaikuttajia, koska heillä oli mahdollisuus vaikuttaa koko nuorison maailmankatsomukseen. Itsenäisyyden ajan alkuvuosikymmeninä kasakoulunopettajien poliittinen asennoituminen oli yhtenäinen: opettajat kannattivat oikeistopuolueita. (Halila IV 1950, 278; Rantala 2000, 313)

Varsinkin maaseudulla kansakoulunopettaja oli kylän asukkaita kokoava hahmo. Näin myös Silvo kokosi raittiusyhdistys Kipinän suojiin koko kylän. Ilmari Vaissin mukaan opettaja Silvo ja Riihoskylä olivat sopiva yhdistelmä. “Paremmiin kuin missään muualla opettaja Silvo sai täällä tuntea elävänsä täysipainoista elämää ja Riihoskylä kehittyi myös Silvon ansiosta pitkin harppauksin.” (S-KS:an 4.10. 1979/11) Rantalan mukaan sosiaalisesti kansakoulunopettaja oli yksin, koska hän ei kuulunut maaseudun säätyläisiin ja koska talonpojat ja tilattomat pitivät häntä virkamiehenä. Hän asettui siten harvalukuisen sivistyneistön joukkoon. Toisaalta Rantalan mukaan opettajat olivat perinteisesti olleet kyläyhteisön henkisiä johtajia. Muiden muassa

• kunnanvaltuustot	• naisyhdistykset
• kunnalliset lautakunnat	• pankkien johtokunnat
• kirkkovaltuustot	• osuustoimintaliike
• nuorisoseurat	• urheiluseurat

olivat harvoin toimineet ilman opettajaa – opettajilla oli ollut niin sanottua sosiaalista pääomaa. (Rantala 2000, 317.) Näin varmasti oli myös Silvon kohdalla, mutta kyläkunnan henkiseksi johtajaksi häntä ei voi kutsua. Silti lukuisat luottamustehtävät antoivat hänelle sosiaalista pääomaa. Frans Silvon tapa tehdä työtä tarkasti ja uhrautuvasti hyvien asioiden puolesta vaivojaan säästämättä heikompaan puolustaan herätti seudulla laajaa arvostusta. Sinä aikana taloudelliset vastakohtaisuudet näkyivät oppilaiden piirissä erittäin selvästi. Peräisen mukaan on ymmärrettävää, että opettaja asettui kannanotoillaan ja näkemyksillään lieventämään näitä eroja.¹⁹

Silvo oli kotiutunut ja sopeutunut kyläkunnalle erinomaisesti ja vaikutti siltä, että hän viihtyi.²⁰ Päinvastoin kuin useissa Länsi-Euroopan maissa, valtaosa puolueisiin kuuluneista kansakoulunopettajista sijoittui siis porvarillisiin puolueisiin. Opettajakunta Suomessa tukeutui sotien välisenä aikana Valkoisen Suomen arvomaailmaan. (Rantala 1997, 29, 315.) Suuri osa opettajista oli mukana suojeluskunnissa ja Lotta Svärd -järjestössä. Silvo ei kuulunut suojeluskuntaan. Mutta Silvon pojista ainakin Tauno ja Tapio Silvo kuuluivat, Tapio Silvo jopa Haapamäen suojeluskunnan urheilulautakuntaan.²¹ Silvo palveli kansalaissodan aikana valkoisten puolella aseettomassa palveluksessa.²² Hän osallistui 1920-luvulla osuustoimintaan, mikä oli koko kylän hyväksymää toimintaa ja vasta 1930-luvulla avoimesti politiikkaan. Hänen tyttärensä Terttu Silvon mukaan muun muassa siksi, että hän sai kieltolakitaistelussa kannatusta vasemmistossa, niin hänen innokas poliittinen työnsä alkoi sillä suunnalla.²³ Silvon innokkaasti tekemä raittiustyö sai kyläläisten hyväksynnän.²⁴ Kunnanvaltuuston jäsenyydestä katsottiin olevan hyötyä sekä koululle että kyläkunnalle.²⁵

Haapamäen yhteiskoulun toverikunta – avaraa sosialisaatiokulttuuria

HAAPAMÄKI OLI SUURI risteysasema ja tuolloin oli vain harvoja maaseutuoppikouluja. Niinpä oppilaat tulivat yhteensä 11 paikkakunnalta. Rautatieverkon nopea laajentuminen ja lisääntynyt lii-

kenne mahdollistivat Haapamäen yhteiskoulun perustamisen. Rauta-
teiden risteysiin oli mahdollista perustaa yhteiskoulu, vaikka paik-
kakunnan oma väestöpohja oli vähäinen.²⁶ Laajat kansalaispiirit koh-
tasivat Haapamäen yksityisen oppikoulun perustamiseen johtaneissa
vaiheissa.²⁷ Oppikoulun perustamisessa kansalaisaktiivisuus oli hu-
omattavan suurta. Koulujen perustaminen antoi toiminnalle tavoittei-
ta ja yhdisti eri kansalaispiirejä toisiinsa. Myös Haapamäen työväen-
yhdistyksessä katsottiin oppikoulu välttämättömäksi paikkakunnalle.
Työväenyhdistys jopa tarjosi koululle tiloja ja toivoi, että koulu ra-
kennettaisiin työväentalon lähituntumaan. Työväenyhdistyksen jäse-
niä liittyi koulun kannatusyhdistykseen niin paljon, että työväki sai
koulun johtokuntaan edustajan. Yhteiskoulun hyväksi pidettiin myös
iltamia, arpajaisia ja ompeluseuroja, joista kertyi huomattavia sum-
mia. (Ritokangas 1957, 22.) *“Täytyy sanoa, että tuo honkalinna oli
silloisissa oloissa suursaavutus ilman valtion ja kuntien apua. Se oli
oikea isäntämielen ilmaus. Kymmenet olivat ne yksityiset, jotka eri-
laisin keinoin rahalla ja työllä olivat mukana. Tahdottiin olla Suomen
sivistyselämää eteenpäin viemässä.”*

Ritokankaan lausumasta “Suomen sivistyselämää” näkyy vahva fen-
nomaaninen korostus ja käsitys joukkojärjestäytymisestä, josta oli
jäänyt pysyväksi piirteeksi se, että sellaisia käsitteitä kuin Suomen
kansa, Suomen valtio ja suomalainen kansalaisyhteiskunta ei haluttu
erottaa toisistaan. (Alapuro 1987, 26.)

Harjaantumista yhteiskunnan jäseneksi tapahtui toverikunnassa, jos-
sa harjoiteltiin kokoustekniikkaa, pidettiin puheita ja esitelmiä, kes-
kusteltiin, toimitettiin koulun lehteä, esiinnyttiin. Toiminta toveri-
kunnassa tuki ilmaisua, yksilöllisyyttä ja itsenäistä työskentelyä. Eri-
ikäisten oppilaiden vapaa työskentely ja ilmaisu edusti avaraa sosia-
lisaatiokulttuuria. Tutkittavina vuosin koulunoppilasmäärä vaihteli
170–200 välillä. Koska Haapamäen yhteiskoulun oppilaista suurin
osa asui Haapamäen asemakylässä tai sen välittömässä läheisyydes-
sä, loi se erinomaiset mahdollisuudet harrastustoiminnan kehittymi-
selle. Myös suurin osa opettajista tuli Haapamäelle muualta ja yleensä
he olivat perheettömiä, minkä vuoksi heillä oli aikaa runsaasti

koululle ja oppilaille myös varsinaisen kouluajan ulkopuolella. Pohjan Haapamäen yhteiskoulun vapaa-ajan harrastustoiminnalle loi vuonna 1911 perustettu Toverikunta ja sen ensimmäinen kuraattori, koulunjohtaja maisteri Tauno Jatkola. (Suhonen 1959, 266–272; Ritokangas 1957, 3; Vihola 1982, 32.) Haapamäen yhteiskoulun toverikunta tähdensi säännöissään, että toverikunnan tarkoituksena oli “herättää jäsenissään oikeata toverihenkeä ja jalojen ja hyvien aatteiden harjoitusta sekä vahvistaa heille tilaisuutta itse työhön ja toimintaan aatteitaan toteuttaessaan”.²⁸ Toverikunnan jäseneksi pääsi IV–VIII-luokkalaiset,²⁹ mutta kerran lukukaudessa järjesti toverikunta konventin eli juhlatilaisuuden myös alaluokkien oppilaille. Koulun pedagoginen ilmasto näkyy erityisen hyvin koulun juhla-kulttuurissa. Toverikunnan kokous oli joka toinen lauantai. Samalla järjestettiin konventti eli iltajuhla. Toverikunnan ensimmäisenä vuonna oli ollut 16 iltajuhlaa, joissa oli monipuolinen ohjelma.³⁰ Kun ohjelmallisia konventeja oli näin usein, luotiin järjestelmä, joka paitsi että takasi ohjelmansuorittajat joka konventtiin, jakoi jokaisen juhlan järjestelyvastuun koko koululle luokkien edustajien kautta. Samalla ohjelmansuorittajaksi pääsi useat eri oppilaat. Ohjelmanjärjestely tapahtui siten, että toverikunta, lukuunottamatta VIII luokkaa, jaettiin lukuvuoden alussa “komppeihin”, joihin valittiin jokaiselta luokalta kaksi kyvykästä oppilasta. Nämä kompit olivat kukin vuorollaan vastuussa ohjelmasta. Näin juhlan järjestelyssä oli jokaisella kerralla mukana kaikki toverikuntaan kuuluvat luokat. Toverikunta valitsi keskuudestaan Silmukoiden päätoimittajan ja aputoimittajan sekä toimituskunnan.³¹

Konventtien puitteet olivat kodikkaat. Oppilaat istuivat koulun aula-ssa ryhmittyneinä pöytien ympärille. Opettajat, joita oli paikalla runsaasti, istuivat omassa pöydässään puolipiirissä. Pakkasiltoina suuressa takassa paloi tuli. Toverikunta oli rakentanut itselleen näyttämön. Se koottiin erikseen kahden luokan väliin siten, että luokkia voitiin käyttää aputiloina. Ilmarin päästessä mukaan konventteihin toverikunnan jäsenenä syksyllä 1925, IV-luokkalaisena, vietettiin juhla-iltoja vakiintunein muodoin. Aluksi oli “viralliset” eli toverikunnan kokous, jolloin myös keskusteltiin yleisesti yhteisistä asiois-

ta tai muista kiinnostavista aiheista. Varsinainen ohjelma sisälsi oppilaiden esiintymistä mitä moninaisimmilla tavoilla soittaen, laulaen, voimistellen, puhuen. Tärkeä ohjelmanumero oli *Silmukoiden lukeminen*, jonka kirjoituksissa otettiin kantaa myös ajankohtaisiin kysymyksiin.³² Esiintymään pääsivät useat oppilaat eri luokilta, johtuen komppijärjestelmästä. Toverikunnan sääntöjen mukaan joka toisella kerralla oli piirileikkejä, joka toisella kerralla tanssia.³³ Konventissa oli kaksi väliaikaa, jolloin ravintolassa oli runsas tarjoilu.³⁴ Ilmari oli muun muassa tekemässä näytelmiä, joita "oppilaat suunnittelivat itse ja joita sitten esitettiin".³⁵ Konventeissa esitettiin muun muassa

- "Sotavanhuksen joulu" (16.12.1925)
- "Käärme" (14.2.1925)
- "Pycamos ja Feisbe" (19.11.23)
- "Vieraita odottaessa"
- "Väkisin naimisiin"
- "Mustalainen".³⁶

Kevättalvinen toverikunnan vuosijuhla oli työkausien huomattavin tapaus, jonka valmisteluihin ryhdyttiin jo marraskuussa. Raekallio-Tepon mukaan 15-vuotiaan puheenjohtajan jännitys oli suuri, sillä he ottivat suorittaakseen erityisen paljon harjoitusta vaatineen ohjelman, mutta opettajien auttaessa vaativasta ohjelmasta selvittiin. Ohjelmaa oli harjoiteltu ja esitetty osittain edeltävässä konventissa. Ohjelmassa oli puheenjohtajan tervehdyspuhe, Anni Kätön ja Jenny Järvisen duettoja, Helvi Palosen esitelmä Inkeristä,³⁷ Aune Vaissin lausuntaa, Vuokko Raekallion pianonsoittoa. Niilo Puronkosken ja Jorma Kuosmasen "Gluntteja". Mukana ohjelmassa oli tyttöjen voimisteluesitys ja poikien esittämä "pyramideja". Vuosijuhlassa esitettiin myös "Dance rokokoo" ja opettaja Jalo Parkkolan ohjaama laulunäytelmä *Laululintunen*.³⁸ Juhlassa soitti Haapamäen Työväenyhdistyksen soittokunta, joka myös säesti tanssia.³⁹ Vastaava vuosijuhla oli myös seuraavana vuonna. Silloin juhlassa esitti torvisoittoa Haapamäen rautatieläisten soittokunta, joka myös säesti tanssia. Paikalla oli runsaasti yleisöä.⁴⁰ Ritokankaan mukaan Haapamäen yhteiskoulun toverikunnan vuosijuhla ei ollut vain paikallinen vaan myös

maakunnallinen arvojuhla. Perinne oli alkanut toverikunnan ensimmäisenä keväänä valmistamasta yleisestä iltamasta, joka sittemmin sai nimen vuosijuhla. Juhlapukuista yleisöä oli saapunut läheltä ja kaukaa. Ohjelma oli arvokasta ja huolella valmistettua, sisältäen myös juhlaesitelmän. Muutamia luokkia oli järjestetty ja koristettu viihtyisiksi ravintola- ja seurusteluhuoneiksi. Ravintolan "Menu" oli ranskankielinen ja sisälsi muun muassa à la glace, mikä oli kotitekoista jäätelöä. Näiden juhlien maine kiiri kauaksi ja loi perustan toverikunnan juhlille. Yleisöä oli aina Jyväskylästä saakka. Koulu oli ainoa yliopistoon johtava koulu laajassa ympäristössä. Oppilaskunta edusti koko maakuntaa Jyväskylän liepeille, monina vuosina itse kaupunkiin asti, lisäksi muita paikkakuntia. Ritokankaan mukaan ei aivan vähäinen ollut vuosijuhlien huolitellun ja arvokkaan ohjelman vaikutus niiden maineeseen ja menestykseen.

Sosialisaatioprosessi historiallisessa viitekehyksessä

LMARI VAISSIN kasvuprosessin tarkastelussa sovellettiin Jeffrey Arnettin teoriaa ja käsitteitä kapeasta ja avarasta sosialisaatiosta. (Arnett 1992a, 1992b.) Teorian tarkoituksena on auttaa ymmärtämään nuorten käyttäytymistä vertaamalla heitä eri kulttuureissa ja mielestäni myös eri historiallisina ajanjaksoina. (Arnett 1992 b, 404.) Kulttuurit, joita luonnehditaan termillä avara sosialisaatio rohkaisevat yksilöllisyyteen, itsenäisyyteen ja itsensä ilmaisemiseen. Vastakohtana niissä kulttuureissa, joita luonnehditaan termillä kapea sosialisaatio, pidetään tottelevaisuutta ja mukautumista korkeimpina arvoina.

Olisi helppoa, mutta virheellistä, tehdä sellainen johtopäätös, että suuresti rajoittava kapean sosialisaation ympäristö olisi suotava, koska sen tuloksena olisi vähemmän nuorten ongelmakäyttäytymistä. En halua puhua kapean sosialisaation puolesta, koska siinä menetetään luovuutta, omaperäisyyttä ja ilmaisua. Kapeassa sosialisaatiossa on suurempi määrä sosiaalista yhtenäisyyttä, parempi sosiaalinen järjestys, mutta myös enemmän tukahduttamista ja torjuttua mielikuvitusta. (Arnett 1995, 617–627)

Myös avaralla sosialisatiolla on hintansa. Yksi näistä on suuri määrä nuorten ongelmakäyttäytymistä. Avaran sosialisatiion kulttuuri sallii nuorelle vapautta, yksilöllisyyttä ja itsenäisyyttä. Koska siinä tuetaan yksilöllistä ilmaisua, on siinä todennäköisesti enemmän luovuutta, enemmän innovaatiota, enemmän taloudellista kehitystä. Jotkut nuoret viihtyvät tässä ympäristössä ja ilmaisevat itseään luovalla ja omaperäisellä tavalla, tavoilla, jotka edistävät kulttuurin kehitystä ja elinvoimaa ja aikuisiksi tultuaan he saavuttavat aikuisuuden taidot. Kuitenkaan kaikki nuoret eivät viihdy tämänkaltaisessa ympäristössä ja yksilöllisyys ja itsenäisyys ilmenevät negatiivisena käyttäytymisenä, sosiaalisina ongelmina ja epäjärjestyksenä, josta voi olla vakavaa haittaa yhteisön jäsenille ja nuorelle itselleen. (Arnett 1992 b, 403.) Negatiivisimmillaan avaran sosialisatiion kulttuureissa ilmenee paljon nuorten väkivaltaa, lapsirikollisuutta, nuorten päihteiden, huumeiden ja lääkkeiden käyttöä, varhaista koulun jättämistä, lapset organisoituneen rikollisuuden uhreina.⁴¹

Työni opettajana ja kasvattajana on saanut minut etsimään tukea, katsomaan taaksepäin suomalaiseen kasvatuserinteeseen. Vaikka omassa työssäni olen ollut näköalapaikalla ja työ nuorten parissa on ollut antoisaa, on ollut tuskallista kokea se huutava aikuisen tarve, mikä nykypäivän nuorilla on ja mihin opettaja ei yksin pysty vastaamaan. Nuoret eivät kodeissaan tavoita vanhempiaan monien eri syiden vuoksi. He eivät ole lapsen saatavilla, mukana arkipäivässä. He eivät myöskään aina ota sitä vastuuta, joka heille vanhempana kuuluu. Toisaalta yhteisökään ei kerro, mikä on oikein ja mikä väärin. Perinteen tuomaa turvaa ei ole. Ilmari Vaissi kasvoi talonpoikaisessa perheessä Vaissin sukutilalla. Perhe heijasti ja siirsi ympäröivän talonpoikaisen kulttuurin arvoja. Vanhemmat seurasivat niitä vaatimuksia, joita ympäröivä kulttuuri asetti vanhemmuudelle. Nämä vaatimukset he olivat oppineet jo omilta vanhemmiltaan. Perheen yhteydet omaan sukutaastaansa olivat kiinteät. Perhe kasvatti kristillisessä ja isänmaallisessa hengessä vanhempien kunnioittamiseen, kovaan työntekoon ja yritteliäisyyteen. Ilmari Vaissi sai perheessä osakseen huolenpitoa ja lämpöä, mutta toisaalta hänelle asetettiin rajoituksia ja vaatimuksia. Koti tarjosi hyvät lähtökohdat ja mallit

kasvamisessa yhteiskunnan jäseneksi. Perheessä hänet opetettiin tekemään työtä ja hänelle tarjottiin koulutus.

Ilmari Vaissi vietti paljon aikaa toveripiirissä eri vertaisryhmissä. Hän muutti 11-vuotiaana kouluasuntoon toiselle paikkakunnalle. Kuitenkin jokaisessa viiteryhmässä oli mukana myös vastuun kantava aikuinen. Opettajat ilmaisivat selkeästi oman vakaumuksensa, omat arvonsa, joihin nuoren oli helppo ottaa kantaa. Koulu oli pieni. Keskikoulussa ja lukiossa yhteensä vain noin 200 oppilasta. Tämä mahdollisti luovan ja itsenäisen harrastustoiminnan. Harrastuspiireissä harjoiteltiin yhteiskunnassa tarvittavia taitoja vuosien ajan.

Talonpoikaisyhteisö sosialisaaion lähteenä heijasti vanhaa suomalaista talonpoikaiskulttuuria. Yhteisön koheesio oli suuri. Ihmiset tunsivat toinen toisensa. Aikuiset seurasivat nuorten käyttäytymistä, olivat kiinnostuneita heistä, seurasivat kehitystä. Esimerkkejä hyvästä elämästä ei puuttunut. Poliittisesti yhteisö edusti avaran sosialisaaion kulttuuria. Kristinusko oli laajin yhteinen uskomusjärjestelmä. Arnetin teorian mukaan yhteinen kulttuurinen uskomusjärjestelmä voi olla yhteisön voimaa ja yhtenäisyyttä lisäävä tekijä, joka helpottaa nuorten sosiaalistamista tässä yhteisössä. Nämä uskomusjärjestelmät sisältävät tyypillisesti standardit oikeasta ja väärästä. Nuori saa selkeän viestin siitä, mikä on hyväksyttävää käytöstä ja mikä ei. Tässä suhteessa talonpoikaisyhteisö edusti kapean sosialisaaion kulttuuria. Väitöstutkimukseni on syntynyt tarpeesta löytää vastauksia, kuinka kasvattaa, kuinka auttaa nuoria löytämään paikkansa yhteiskunnassa ja sukupolvien ketjussa. Tutkimukseni tahtoo myös olla puheenvuoro nuorten puolesta. Tutkimuksessani aikuiset mahdollistivat kasvun. He pitivät ikkunat auki. He antoivat ne kehykset, joiden varassa nuori saattoi antaa oman panoksensa tulevaisuudelle. On tärkeää muistaa, että koulu ei ole koti, eivätkä opettajat vanhempia. Niitä asioita ja niistä kumpuavia velvollisuuksia ja kasvatustehtäviä ei pidä sekoittaa. Koulu ei koskaan voi ottaa lapsesta kokonaisvastuuta, vetää tälle rajoja ja ohjata aikuisuuteen. Kasvatus ei ole vain sitä, että antaa virikkeitä ja mahdollisuuksia. Se on myös valitsemiseen opastamista, ohjaamista siihen, mikä on elämässä tärkeää ja tarpeellista, pyhää.

Lapset ja nuoret tarvitsevat vanhempiaan, isovanhempiaan, sukuaan. He tarvitsevat opettajia ja päättäjiä. He tarvitsevat vastuunkantajia, jotka kantavat vastuun siitä, että nuorella on henkiset ja aineelliset voimavarat kasvaa itsetunnoltaan terveiksi, kriittisiksi valitsijoiksi ja vastuunkantajiksi. He oppivat ilmaisemaan itseään – he kasvavat täyteen mittaansa.

Viitteet

- 1 Haapamäen maamiesseuran kokouspöytäkirjat. Haapamäen maamiesseuran arkisto Kuntakokousten pöytäkirjat 1898–1918, kunnanvaltuuston pöytäkirjat 1909–1939. KKA; Vaissi 1987a ja b. Riihosen kansakoulun vuosikertomukset ja opetussuunnitelmat, johtokunnan kokouspöytäkirjat vuosilta 1903. KKA; Haapamäen maamiesseuran kokouspöytäkirjat. Haapamäen maamiesseuran arkisto. Haapamäen suojelukunnan esikunnan pöytäkirjat. Sk.2731. SA. Keuruun kunnanvaltuuston pöytäkirjat. KKA.
- 2 Kuntakok. 6.7.1903. KKA.
- 3 Kuntakok. 6.7.1903 Kuntakok. 12.9.1903; Riihosen kansakoulun johtokok. 10.12.1903. Riihosen kansakoulun johtokok.ptk.1903–1920. KKA.
- 4 Rajala, Annikki. Enoni Albin Helénin kertomaa. APA. S-KSan 4.10.1979/111.
- 5 Terttu Silvo tekijälle 2.7.1996.
- 6 Eräässä vaiheessa Silvo oli jo lähdössä koululta pois ja sai jopa johtokunnalta todistuksenkin tätä varten kesäkuussa 1913. Jostakin syystä lähtö raukesi ja Silvo jäi. Riihosen kansak. jk. kokptk. KKA.
- 7 S-KSan 4.10.1979/111. Pousi 1988. Keuruun Riihosen koulu vuosina 1903–1936. Liite 7, taulukko 6; Riihosen kansakoulun vuosikertomukset vuosilta 1904–1936. KKA.
- 8 Haastattelu: Riihonen, Markku, s. 1909, 4.3.1984
- 9 S-KSan 4.10.1979/111, Haastattelu: Erkki Peräinen s. 1925, 4.7.1988.
- 10 Silvo, Terttu tekijälle 2.7.1996.
- 11 Keuruun kunnan keskusvaalilautakunnan ptk. 6.12.1918. KKA.
- 12 Kantatalojen isännistä vain Juho Riihonen säilytti paikkansa. Hän rakennutti 1920-luvulla vielä alakansakoulurakennuksen, koska tilanahauden vuoksi alakoulu olisi jouduttu kokonaan lakkauttamaan. Juho Riihonen toimi johtokunnan varapuheenjohtajana. Riihosen koulun johtokunnan pöytäkirjat vuosilta 1903–1936. KKA.

- 13 Riihosen koulun johtokunnan ptk. 1903–1936. KKA; Riihosen koulun vsk. 1903–1936. KKA; S-KSan 4.10.1979.
- 14 Ks. Hentilä 1987 b, 219.
- 15 Veikko Silvon urheilupäiväkirja. Silvo, Terttu. Muistoja Kipinän urheilukilpailuista. APA.
- 16 Silvon omaperäisestä opetusta-vasta, jossa avustajina olivat valtiotiedettä opiskelevat pojat Veikko ja Tapio ks. Heinonen 1989, 83.
- 17 Frans Silvo oli suorittanut saarnatutkinnon; Kurvinen 1947, 436.
- 18 Kurvinen 1947, 436; S-KSan 4.10.1979/111. Keuruun kvalt. kok. 1937–1946. KKA.
- 19 Haastattelu: Erkki Peräinen s. 1925, 4.7.1988.
- 20 Eräässä vaiheessa hän oli aikeissa lähteä koululta ja vaihtaa työpaikkaa, ilmeisesti kyläkunnan onneksi näin ei käynyt. Kansak. jk ptk. vuodelta 1913. KKA.
- 21 s. 1914. Veikko s. 1909 ja Tapio s. 1910. Tapio Silvo Haapamäen suojeluskunnan urheilulautakunnassa. 1935, 1936. Haapamäen suojeluskunnan esikunnan pöytäkirjat 1918–1944. Sk 835. SA.
- 22 Riihosen kansak. jk. kok. 20.9.1917. KKA; Riihosen kansak. vsk. 1917–1918. KKA; Lampinen, Tauno. Julkaisemattomat muistelmat; Terttu Silvo tekijälle 10.10.1988, 2.7.1996. Palveluksestaan vapaussodassa hän sai muistomitalin, joka on Terttu Silvon hallussa. Sama. Haastattelu: Terttu Silvo s. 1918, 30.8.2001.
- 23 “Kun hänen raittiustaisteluun puolusti Työn Voima, alkoi vähitellen hänen poliittinen toimintansa sillä suunnalla.” Terttu Silvo tekijälle 2.7.1996.
- 24 Vaissi Eemeli. Päiväkirja 8.10.1904; Haapamäen nuorisoseuran kokouspöytäkirjat. Haapamäen nuorisoseuran arkisto; Vihola 1983, 405, 406; Rainio 1985, 7. Vaissi 1987, 151.
- 25 Keuruun kv. kok. 1937–1946; Vihola 1986, 295–296; S-KSan 4.10.1979/111.
- 26 Valtionapu ulotettiin koskemaan myös maaseudun yksityisiä oppikouluja 10.1.1907 hyväksytyllä asetuksella. Salminen 1995, 43–46.
- 27 Vihola 1982, 9–11; Vihola 1983, 40, 371; Salminen 1995, 42,43; Johtokunnan ja kannatusyhdistyksen kokouksien pöytäkirjat. Haapamäen yhteiskoulun arkisto. JMA.
- 28 Kokouksen sihteeri Kalle A. Ritokangas, V luokan oppilas. Toverikunnan säännöt. Toverikunnan perustava kok. 27.9.1911. HYKA; Op. kok. ptk. 21.2.1911. HYA. JMA. Sääntöjä tarkistettiin Toverikunnan kok. 25.2.27. HYKA.

- 29 Jäseneksi pääsi ilmoittautumalla sihteerille ja maksamalla jäsenmaksun. Toverikunnan säännöt. Toverikunnan perustava kok. 27.9.1911; Toverikunnan kok. 25.2.27. HYKA.
- 30 Tämä Ritokankaan mukaan, joka oli tällöin koulussa. Sulkavan mukaan konventti oli joka toinen lauantai kokouksen yhteydessä. Toverikunnan pöytäkirjojen mukaan konventtia ei ole joka kokouksen yhteydessä, mutta kuitenkin usein, vähintään kerran kuukaudessa. Ritokangas 1957, 101; Sulkava 2002, 31.
- 31 Toverikunnan kok. 27.9.1911. HYKA.
- 32 Ohjelmassa oli yleensä alkusoitto, puheenjohtajan puhe, esitelmä, runo, viulusoolo tai vastaava, yksinlaulua, väliaika, kuorolaulua, tyttöjen tai poikien voimistelua, näytelmä. Toverikunnan pöytäkirjat 1911–1927. HYKA; Silmukoita 1921–1927. HYKA.
- 33 Valssia, polkkaa, saksanpolkkaa, masurkkaa, ”uusialseja” tai joskus shottista ja jitterbogia. Konventin 19.3.1927 pöytäkirjassa asia esitettiin: ”Lopuksi tanssittiin vaikeasti”. Toverikunnan pöytäkirjat 1911–1927. HYKA.
- 34 Konventissa 24.4.1926 ravintolassa tarjottiin omenia, appelsiineja, mehua, kahvia, voileipää ”särpimen kera”, maitoa ”ynnä muuta”. Toverikunnan konventti 24.4.1926. HYKA. Suuri osa oppilaista asui kaukana kotoa, joten ruoka maistui. Toverikunnan kokouspöytäkirjan väliin on unohtunut Haapamäen VR:n ilmoituskortti Hellin Mikkolalle 8.5.28. Siinä ilmoitetaan, että Korkeakosken asemalta on vastaanotettavaksi saapunut yksi kolli ruokatavaraa, paino 12 kiloa. Toverikunnan kokouspöytäkirjat 1911–1927. HYKA; ”Näissä se totuus piilee toverikunnan kaikenpuoliseen, lukijaa hengästyttävän toimintaan. Elettiin poissa kotoa pitempiäkin aikoja, ruokalahetykset fyysisenä helpotuksena ja toveripiiri ja koulu psyykkisenä kotina.” Sulkava 2002, 42.
- 35 ”Ryhmäponnistusta” vaativat näytelmät aloitettiin Sulkavan mukaan, kun 11.12.1920 esitettiin ”Pentti mylläri kuninkaan hovissa”. Edellisellä vuonna oli esitetty Aleksis Kiven ”Kihlaus”. Vaissi, Ilmari 1991. Haastattelunauha: 1. Syntymä ja kouluvuodet. APA. Toverikunnan pöytäkirjat vuosilta 1911–1927. HYKA.
- 36 Toverikunnan pöytäkirjat vuosilta 1911–1927. HYKA.
- 37 AKS oli lähettänyt marraskuussa toverikunnalle kirjan ”Inkeri” Inkeri-aiheista esitelmiä varten. Tehtävä annettiin Helvi Paloselle. Muita AKS – yhteyksiä oli toverikunnalla ollut edustajan lähettäminen Helsingin kokoukseen, jossa käsiteltiin toverikunnan liittymistä AKS: ään. Edustajaksi lähti toverikunnan puheenjohtaja Yrjö Soini. 27.1.23 AKS kehottaa lähettämään tyttöedustajan Naisosaston kokoukseen. Valitaan

Kerttu Viri. Nämä olivat toverikunnan ainoat AKS-yhteydet. Toverikunnan pöytäkirjat 1911–1927. HYKA; Sulkava 2002, 38.

38 Valokuva. HYAK. Raekallio-Teppo 1957, 201–202; Ritokangas 1957, 106–107; Toverikunnan vuosijuhla 28.3.1926. HYKA

39 Toverikunnan vuosijuhla 28.3.1926. HYKA; Sulkava 2002, 38.

40 Toverikunnan vuosijuhla. 25.3.1927. HYKA.

41 Niemi, Hannele 2003. Kadonnut kasvatus. Studia generalia -luento 13.3.2003.

Painamattomat lähteet

Airikki Pousin arkisto APA

Haapamäen yhteiskoulun arkisto HYKA

Keuruun kunnan arkisto KKA

Sota-arkisto SA

Lehdet

Helsingin Sanomat 21.9.1994.

Suur-Keuruun Sanomat S-KSan.

Kirjallisuus

Arnett, Jeffrey. 1992a. Reckless behavior in adolescence: Developmental perspective. *Developmental Review*, 12. 1–35.

Arnett, Jeffrey. 1992b. Socialization and reckless behavior: Reply to Jessor. *Developmental Review*, 12. 40–57.

Arnett, Jeffrey. 1995. Broad and Narrow Socialization: The family in the Context of a Cultural Theory. *Journal of Marriage and the Family* 57 (3). 617–627.

Alapuro, Risto & Sulkunen, Irma. 1987. Raittiusliike ja työväen järjestäytyminen. Teoksessa *Kansa liikkeessä. Toimittaneet Riso Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds, Kerstin ja Henrik Stenius*. Vaasa.

Apunen, Osmo. 1993. Rajamaasta tasavallaksi. Teoksessa *Tarkka, Jukka, Polvinen, Tuomo & Soikkanen, Hannu. Itsenäisen Suomen historia. Osa I. Jyväskylä*.

Cinzburg, Carlo. 1996. Johtolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista. *Suomentanut Aulikki Vuola. Esipuhe Matti Peltonen*. Tampere.

- Halila, Aimo. 1980. Kansanopetus. Teoksessa Suomen kulttuurihistoria II. Toimittaneet Päiviö Tommila, Aimo Reitala & Veikko Kallio.
- Heikkinen, Antero 1993. Ihminen historian rakenteissa. Mikrohistorian näkökulma menneisyyteen. Helsinki.
- Hentilä, Seppo 1987a. Anti – Ursin. Marjatta Rahikainen: N.R af Ursin, aatelmies Suomen työväenliikkeessä. Historiallisia tutkimuksia n:o 135. Suomen Historiallinen Seura. 1986. Helsinki. Akat. väitöskirja. Historiallinen Aikakauskirja 1987. 1, 32–34.
- Hentilä, Seppo 1987b. Urheilu, kansakunta ja luokat. Teoksessa Kansa liikkeessä. Toimittaneet Risto Alapuro, Ilkka Liikanen, Kerstin Smeds, Henrik Stenius, Vaasa.
- Hentilä, Seppo 1992a. Jaloon uskomme urheiluun. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toimittanut Teijo Pyykönen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki, 12–18.
- Hentilä, Seppo 1992b. Poliittista urheilua ja urheilupolitiikkaa. Teoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toimittanut Teijo Pyykönen Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 131. Helsinki. 235–281.
- Heinonen, Veikko 1989. Työmiehestä professoriksi. Jyväskylä.
- Kurvinen, Onni & Liikkanen, Santeri 1947. Rauman seminaari. Helsinki.
- Nieminen, Marjo 2003. uusien historioiden avaamia näkökulmia kasvatustehistoriaan. Teoksessa Rantala, Jukka (toim.) Koulu ja kansalaisyhteiskunta historiallisessa perspektiivissä. Historiallis-yhteiskunnallisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 1.
- Pitkä, Jari 2002. Historian metodi.
<http://www.personalinet.fi/koti.jk.pit-kä/Mikrohistoria>. 15.12.2003
- Peltonen, Matti. 1999. Mikrohistoriasta. Tampere.
- Pousi, Airikki. 1988. Keuruun Riihosen koulu vuosina 1903–1936. Tutkimus koulun syntyyn ja sijaintiin vaikuttaneista tekijöistä, koulun toiminnasta ja sen yhteyksistä ympäröivään kyläyhteisöön. Kasvatustieteen laudaturtutkielma Helsinki. Keuruun kaupunki. Keuruu.
- Pousi, Airikki 2003. Nuori Ilmari Vaissi – kasvun ja kehityksen vuodet suomalaisessa talonpoikaisyhteisössä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 188. Helsinki

- Rantala, Jukka. 2000. Opettajien arvokasvatuksen kritiikki. Historiallinen Aikakauskirja 2000, 4. 311–317.
- Rantala, Jukka. 1997. Sopimaton lasten kasvattajaksi. Opettajaan kohdistuneet poliittiset puhdistuspyrkimykset Suomessa 1944–1948. Bibliotheca Historica 26. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki.
- Ritokangas, Kalle A. & Järviö, Jouko K. (toim.) 1957. 50-vuotias Haapamäen yhteiskoulu. Muistojulkaisu koulun vaiheista 1907–1957. Keuruu.
- Suhonen, Väinö. 1957. Tauno Jatkola. Teoksessa: 50-vuotias Haapamäen yhteiskoulu. Toimittaneet Kalle A. Ritokangas ja Jouko K. Järviö. Muistojulkaisu koulun vaiheista 1907–1957. Keuruu. 266–271.
- Sulkava, Raija. 2002. Elämää Haapamäen vanhassa yhteiskoulussa. Keuruu.
- Valkeapää, Leena. 2000. Kirkonkokouspöytäkirjat taidehistorian lähteenä. <http://www.rakannustaiteenseura.fi/taiteentutkija/2000-1/3valkeapää>. 15.12.2002.
- Vihola, Teppo. 1983. Keuruun ja Pihlajaveden historia 1860–1917. Vanhan Ruoveden historia III:3/2. Jyväskylä.
- Vihola, Teppo. 1986. Keuruun ja Pihlajaveden historia 1918–1969. Vanhan Ruoveden historia III: 3/2. Jyväskylä.